

ELS TERRASSA. GENEALOGIA

Joaquim Verdaguer i Caballé

El llinatge dels *Terrassa* és conegut des de l'any 1110, quan el comte de Barcelona Ramon Berenguer III va cedir unes terres a Berenguer Sal·là, amb la condició de construir-hi una fortificació: el castell de Vallparadís. Sembla que Berenguer Sal·là era descendent d'una família propietària d'alous de terra dins el terme del castell de Terrassa. L'ascensió social, política i econòmica d'aquesta família va fer que els fills de Berenguer Sal·là adoptessin el nom de *Terrassa* com a cognom, i així van ser reconeguts quan donaren ajut a comtes i reis en les seves conquestes en terres sarraïnes. Durant dos segles els Terrassa s'emparentaren amb altres nobles nissagues que afavoriren el feu de noves possessions, l'acumulació de fortuna i, fins i tot, la seva intervenció en assumptes de la cort del rei.

Jaume de Terrassa morí sense descendència masculina. Amb la seva única filla, Saurina, desapareix el cognom Terrassa. Blanca de Centelles, darrera hereva d'aquest llinatge, ja no portà aquest cognom, que, malgrat que ha desaparegut de les nostres contrades, encara es pot trobar actualment a l'illa de Mallorca, on va perdurar després que un Terrassa s'hi establí, al segle XIII.

El castell de Vallparadís és una fortificació emplaçada al marge esquerre del torrent de Vallparadís. La fortalesa s'edificà on, probablement, havia existit una altra fortificació, ja que les últimes excavacions arqueològiques indiquen la presència d'un establiment anterior. Durant els dos segles que hi residiren els Terrassa, el castell era un recinte emmurallat amb torres a les cantonades de planta quadrada. A la seva part central, prop del mur de llevant, s'hi aixecava la torre central, també de planta quadrada. L'any 1344, amb la seva transformació en monestir de l'orde dels cartoixans, se'n va portar a terme una total reconstrucció, per adequar-lo a les necessitats dels monjos. La decadència de l'edifici al llarg dels anys l'havia portat a un estat deplorable, per la seva degradació, amb una bona part ensorrada, fins que l'any 1947 va passar a mans de l'Ajuntament de Terrassa i se'n va portar a terme la reconstrucció, per transformar-lo, primer, en el Museu Municipal d'Art, i actualment en la seu principal del Museu de Terrassa.

Els Terrassa

Genealogia

BERENGUER SAL·LÀ I, veguer; propietari de diversos alous de terra dins el terme del castell de Terrassa, al segle XI.

BERENGUER SAL·LÀ II, veguer; fill de Berenguer Sal·là I i fundador del castell de Vallparadís, el qual va construir en uns terrenys cedits pel comte de Barcelona, Berenguer III, l'any 1110. Berenguer Sal·là II era veguer i propietari de diversos alous de terra dins el terme del castell de Terrassa, ja que hi ha documents datats entre 1093 i 1109 que fan referència a la compra de masos per part d'ell, principalment a la zona sud del terme, com ara els Bruguerols (Can Jofresa), les Feulines (polígon industrial de Santa Margarida), i també a Ca N'Anglada i a Sant Feliu de Vilamilans.

Casat amb Ermesèn, va tenir cinc fills: Berenguer, Ramon, Guillem, Pere i Albert. L'any 1116 o el 1117 Berenguer Sal·là va emprendre pelegrinatge a Terra Santa, on sembla que va morir l'any 1118.

RAMON BERENGUER, fill de Berenguer Sal·là I i germà de Berenguer Sal·là II.

GUILLEM I [SAL·LÀ] DE TERRASSA, fill i hereu de Berenguer Sal·là II i Ermesèn, dels quals va heretar el castell de Vallparadís i les seves possessions. Es va casar amb Guilla, amb la qual va tenir cinc fills: Arnau, Berenguer, Bernat, Ramon i Guillem. Igual que els seus germans, va adoptar el cognom Terrassa en comptes del de Sal·là.

BERENGUER [SAL·LÀ] I DE TERRASSA, fill de Berenguer Sal·là II i Ermesèn i germà de Guillem I. Va ser canonge de la seu de Barcelona (1126-1167). El seu pare el va dotar amb un alou prop del riu Mulnèl, a la parròquia de Sant Quirze de Terrassa, per a la seva aportació canònica. Va participar, acompanyant el bisbe Guillem de Torroja, en les campanyes de Ramon Berenguer IV contra Lleida i Tortosa. Va ser el primer personatge documentat que va adoptar el cognom de Terrassa, en comptes del de Sal·là, i el mateix van fer els seus germans. Quan el seu pare, Berenguer Sal·là II, va marxar cap a Terra Santa, ell i el seu germà Ramon es van fer càrrec, conjuntament i de manera provisional, de l'administració del castell i del seu patrimoni.

RAMON [SAL·LÀ] DE TERRASSA, fill de Berenguer Sal·là II i Ermesèn i germà de Guillem I. Igual que els seus germans, va adoptar el cognom Terrassa.

PERE [SAL·LÀ DE TERRASSA], fill de Berenguer Sal·là II i Ermesèn i germà de Guillem I. Igual que els seus germans, va adoptar el cognom Terrassa.

ALBERT [SAL·LÀ] DE TERRASSA, fill de Berenguer Sal·là II i Ermesèn i germà de Guillem I. Igual que els seus germans, va adoptar el cognom Terrassa. El 2 de febrer de 1152 va donar diversos llegats als seus germans Guillem i Pere i va deixar aquest últim com a hereu de les seves propietats.

GUILLEM II DE TERRASSA, fill de Guillem I i de Guilla, va heretar d'ells totes les seves possessions pertanyents al castell de Vallparadís. Es va casar amb Berenguera, amb la qual va tenir sis fills: Pere, Maria, Gaufred, Guillem, Guillema i Berenguer. El seu oncle Berenguer, canonge de la seu de Barcelona, el va nomenar marmessor seu l'any 1167.

ARNAU [DE TERRASSA], fill de Guillem I i de Guilla i germà de Guillem II.

BERENGUER [DE TERRASSA], fill de Guillem I i de Guilla i germà de Guillem II.

BERNAT [DE TERRASSA], fill de Guillem I i de Guilla i germà de Guillem II.

RAMON DE TERRASSA, fill de Guillem I i de Guilla i germà de Guillem II.

GUILLEM III DE TERRASSA, fill de Guillem II i de Berenguera. Hereu del castell de Vallparadís. Es va casar amb Saurina de Santa Oliva, hereva del castell de Santa Oliva i de quasi totes les seves possessions, inclòs el castell d'Eramprunyà. Per tant, Guillem va esdevenir l'administrador de tot aquest patrimoni, la qual cosa va fer créixer la seva dignitat dins la cort de Jaume I el Conqueridor, de manera que freqüentment signava documents del despatx del rei. Guillem III va participar acompanyant el rei l'any 1225 en la conquesta de Peníscola. Quan Jaume I va decidir de conquerir Mallorca, Guillem III i el castell de Vallparadís li van aportar una host capitanejada pel seu germà Berenguer i per Bernat de Puig, Pere de Fàbrega i Bernat de Toronges, tots ells cavallers del terme.

L'any 1243, Guillem III de Terrassa i Saurina van vendre el castell de Santa Oliva i les seves possessions, menys el castell d'Eramprunyà, al monestir de Sant Cugat del Vallès. Guillem i Saurina van tenir un fill, Jaume. Guillem III de Terrassa va morir l'any 1269.

PERE [DE TERRASSA], fill de Guillem II i de Berenguera i germà de Guillem III.

MARIA DE TERRASSA, filla de Guillem II i de Berenguera i germana de Guillem III. Monja benedictina, fundadora i priora del monestir de Sant Vicenç de Jonqueres (terme del castell de Terrassa, actualment de Sabadell). L'any 1214 va fundar el monestir amb la llicència del bisbe de Barcelona, Palau, que cedí a l'orde la parròquia i l'església de Jonqueres. La comunitat, més endavant, es va traslladar a Barcelona, al carrer que actualment porta el seu nom, el de Jonqueres.

GAUFRED DE TERRASSA, fill de Guillem II i de Berenguera i germà de Guillem III. Canonge de la

seu de Girona (1224-1249). Va estudiar a la Universitat de Bolònia, a Itàlia.

GUILLEMA [DE TERRASSA], filla de Guillem II i de Berenguera i germana de Guillem III.

BERENGUER II DE TERRASSA, fill de Guillem II i de Berenguera i germà de Guillem III. És el cavaller que comandava la host del terme del castell de Terrassa que es va afegir a l'expedició de la conquesta de Mallorca, del rei Jaume I. L'any 1233, el repartiment que Nuño Sanç, en nom del rei, va efectuar de les terres conquerides a favor dels nobles i cavallers va consignar possessions per a Berenguer, el qual s'assentà a l'illa i va fundar la branca dels Terrassa de Mallorca, que ha arribat fins als nostres dies.

JAUME DE TERRASSA, fill de Guillem III i Saurina de Santa Oliva, va heretar el patrimoni del castell de Vallparadís i la castlania del castell d'Eramprunyà, que administrava en nom de la seva mare. És probable que Jaume fos el promotor del bastiment de l'ermita de sant Jaume de Vallparadís, situada on ara hi ha el Museu Tèxtil, prop del castell. Es va casar amb Guillema de Santvicenç, amb la qual va tenir una filla, Saurina. Jaume morí l'any 1272.

SAURINA DE TERRASSA, filla de Jaume i Guillema, va heretar, com a pubilla del casal de Vallparadís, el patrimoni i la gran fortuna de la seva família. Per tal de protegir aquests béns i drets de la joveneta, el rei Jaume I en va nomenar tutor Guillem de Santvicenç, germà de la seva mare i senyor del castell de Burriac. L'any 1273, Saurina es va casar amb Bernat de Centelles, castlà del castell de Sitges, amb el qual va tenir tres fills, Bernardí, Gilbert i Blanca. Amb motiu d'aquest casament, Saurina de Santa Oliva, àvia de la jove esposada, la dotà amb la cessió de tots els drets dels castells d'Eramprunyà i de Masricard, aquest darrer situat al camp de Tarragona. Les desavinences conjugals van conduir a una situació insostenible a causa del caràcter turbulent de Bernat, per la qual cosa hi va haver d'intervenir el bisbe de Barcelona, el qual va sentenciar l'anul·lació del matrimoni; va quedar per a Bernat la custòdia dels dos fills barons, mentre que Saurina es feia càrrec de Blanca.

Saurina va morir vers l'any 1298. Era l'últim membre de la branca peninsular dels Terrassa que portava aquest cognom.

BERNARDÍ DE CENTELLES, fill de Bernat i Saurina i germà de Blanca. Quan encara era un nen, l'1 de febrer de 1277, el seu pare va testar a favor seu i li va cedir *els drets sobre la castlania del castell palau de Terrassa*. Després de la separació dels seus pares, aquests drets

retornaren a la seva mare. Cap document no el menciona; per tant, sembla que morí abans que el seu pare, ja que les possessions d'aquest, en morir, van passar a Blanca.

GILBERT DE CENTELLES, fill de Bernat i Saurina i germà de Blanca. Quan encara era un nen, el seu pare, l'1 de febrer de 1277, va testar a favor d'ell i el va nomenar hereu. Igual que Bernadí, cap document no el menciona; per tant, sembla que també morí abans que el seu pare, ja que les possessions d'aquest, en morir, van passar a Blanca.

BLANCA DE CENTELLES, filla de Bernat i Saurina, va heretar de la seva mare el patrimoni del castell i la quadra de Vallparadís i la castlania del castell d'Eramprunyà. L'any 1304 va contraure matrimoni amb Guillem Galceran de Serrallonga, baró de Cabrenys, i el 1312, després d'enviduar, es va casar en segones núpcies amb Guillem de Calders. L'any 1313 el rei Jaume II la va designar primera dama de la princesa Elisabet, la qual va acompanyar en el seu viatge a Viena per contraure matrimoni amb el duc Frederic d'Àustria. Després de dos anys d'absència, a la tornada es dedicà a l'administració dels seus abundants béns, la qual cosa la va portar a entaular plets a dojo. En un d'ells, va aconseguir que la castlania del castell palau de Terrassa tornés a l'àmbit dels Terrassa. En canvi, algun altre litigi la va portar a enfrontar-se amb la cúria eclesiàstica de Barcelona. També es va vendre els drets del castell d'Eramprunyà a la família Marc, amb la qual cosa va engrossir la seva fortuna.

Blanca va fer construir el mas de la Castlania, a la riba dreta del torrent de Vallparadís, on aposentà el seu procurador. L'any 1330, Blanca enviduà del seu marit Guillem i, a les acaballes de la seva vida, va decidir dedicar els seus recursos a una causa pietosa: la reconversió del castell en monestir, l'any 1344. El va donar, juntament amb les seves possessions, a l'orde dels cartoixans, amb la subsegüent fundació de la cartoixa de Sant Jaume de Vallparadís. Blanca va morir el 1349 i les seves despulles van ser enterrades a l'església que s'havia construït dins el castell. Anys més tard, el 1413, amb el trasllat de l'orde a la nova cartoixa de Montalegre, els cartoixans s'emportaren les restes de la seva benefactora i va ser enterrada al presbiteri del nou monestir, on encara se'n pot admirar la llosa sepulcral. Amb ella es va extingir la branca dels Terrassa.

GUILLEM DE CALDERS I DE TERRASSA. Cap historiadorestudiós del castell de Vallparadís no fa menció d'un fill de Guillem de Calders i Blanca de Centelles.

En general, donen a entendre que la castlana era l'última dels Terrassa, sense descendència. Però el pare cartoixà Ireneu Jaricot, al seu llibre *La cartoixa de Santa Maria de Montalegre*, editat l'any 1960, fa menció que va ser en perdre el seu únic fill quan va prendre la decisió d'oferir el castell i els seus béns a la fundació d'una cartoixa. També a *Els castells de Catalunya*, de Francesc Català Roca, a la genealogia dels senyors de Calders es menciona un Guillem com a fill de Guillem i de Blanca. Probablement a la mort del seu pare, l'any 1330, el va succeir com a senyor de Calders, però durant poc temps, ja que hauria mort abans de 1336, any en què el castell de Calders va passar a la família Talamanca.

Els Santa Oliva

El llinatge dels Santa Oliva està documentat des de la meitat del segle XII, quan el comte de Barcelona va voler repoblar aquestes terres i les va donar al noble Isnabert, el qual va construir una torre de defensa per salvaguardar el terme. A mitjan segle XIII, amb l'última hereva, Saurina de Santa Oliva, es va extingir la línia dels Santa Oliva.

El castell de Santa Oliva, situat prop del Vendrell, és una edificació en què destaca la seva torre quadrangular amb merlets i sageteres. L'antiga sala d'armes del palau ha estat transformada en el santuari de la Mare de Déu del Remei. L'any 1183 el castell passà, per ordre de l'arquebisbat de Tarragona, a la senyoria directa del monestir de Sant Cugat, tot i que va continuar sota l'administració dels Santa Oliva.

Pel que fa a la relació amb els Terrassa, Saurina de Santa Oliva, que va heretar el castell de Santa Oliva, es va casar amb Guillem de Terrassa i va aportar al matrimoni aquestes possessions. Guillem i Saurina van vendre, l'any 1243, la castlania del castell i el seu terme al monestir de Sant Cugat. L'any 1273, Saurina de Santa Oliva va donar unes altres importants possessions, els castells d'Eramprunyà i de Masricard, a la seva néta Saurina de Terrassa, com a regal de noces.

Genealogia

PERE DE SANTA OLIVA, senyor del castell de Santa Oliva. Es va casar amb Dolça, de la qual va tenir tres fills: Berenguer, Bernat i Guillem. Pere va esdevenir, l'any 1143, castlà del castell d'Eramprunyà, sota el feu de Guillem de Sant Martí.

BERNAT DE SANTA OLIVA, senyor del castell de Santa Oliva. Fill i hereu de Pere i de Dolça. Es va casar

amb Saurina, de la qual va tenir dos fills: Guillem i Berenguer.

BERENGUER RAMON DE SANTA OLIVA, fill de Pere i de Dolça i germà de Bernat. Abat del monestir de Sant Cugat (1205).

GUILLEM RAMON DE SANTA OLIVA, fill de Pere i Dolça i germà de Bernat. Va heretar del seu pare la castlania del castell d'Eramprunyà, que passaria al seu fill Berenguer de Santa Oliva i que, després d'aquest, tornaria a recaure en la branca principal amb Guillem, el seu cosí.

GUILLEM DE SANTA OLIVA, senyor del castell de Santa Oliva, casat amb Guillema, aquesta en segones núpries. Guillem i Guillema van tenir una filla, Saurina. Guillem de Santa Oliva també va tenir fills d'altres casaments: Guillem, Ferrer, Maimó, Guillema, Oliva i Saurina.

SAURINA DE SANTA OLIVA va heretar del seu pare totes les possessions en territori de Barcelona i de Tarragona, principalment els castells de Santa Oliva i el d'Eramprunyà, tot i que deixà diverses possessions als seus germanastres. Saurina testà a favor del seu germà Guillem i li va cedir totes les possessions dels Santa Oliva, menys el castell d'Eramprunyà i altres llocs. Tot i així, més tard recuperà la castlania del castell de Santa Oliva, la qual, finalment, l'any 1243, va vendre al monestir de Sant Cugat.

Saurina es va casar amb Guillem de Terrassa, senyor del castell de Vallparadís, i va donar els castells d'Eramprunyà i de Masricard a la seva néta Saurina de Terrassa, l'any 1273, com a regal de noces.

Els Sant Vicenç

El llinatge: els Sant Vicenç, com a senyors del castell del mateix nom, tenen el seu primer antecedent documental conegut amb Vidià de Sant Vicenç, que va testar l'any 1143. La branca principal s'extingí quan Berenguer IV de Santa Oliva testà, l'any 1352, a favor de Pere Desbosc o des Bosc, que encetà una nova nissaga de governadors del castell.

El castell de Sant Vicenç és conegut des de 1313 com a castell de Burriac; està situat prop de Cabrera, al Maresme, i només en queden les restes, amb alguna paret en peu, i els fonaments de la torre, de planta circular.

Pel que fa relació amb els Terrassa, Guillema de Sant Vicenç, filla de Berenguer I, senyor de Sant Vicenç, es va casar amb Jaume de Terrassa. Guillema no va aportar cap possessió dels Sant Vicenç als

Terrassa; només la seva dot nupcial de 1.500 morabatins.

Genealogia

VIDIÀ, casat amb Nèvia, era senyor de castell de Sant Vicenç. L'any 1143, amb motiu d'emprendre un pelegrinatge a Sant Jaume de Galícia, va testar a favor del seu nebot Guillem. Va morir en el viatge.

GUILLEM I DE SANT VICENÇ, fill de Berenguer Guadall i de Gelvina, i nebot de Vidià, del qual va heretar el govern del castell de Sant Vicenç. Va testar a favor del seu nebot Pere.

PERE I DE SANT VICENÇ, fill de Berenguer Guadall (germà de Guillem) i de Berenguera de Cabanyes, i nebot de Guillem I, del qual va heretar el castell de Sant Vicenç. Es va casar en primeres núpries, l'any 1162, amb Sança de Bell-lloc, filla de Pere Bertran, senyor del castell vallesà de Bell-lloc; en segones noces, amb Anglesa, i en terceres, amb Berenguera. De Sança de Bell-lloc va tenir l'hereu, Guillem.

GUILLEM II DE SANT VICENÇ, senyor que fou del castell de Sant Vicenç durant mig segle o més (almenys de 1192 a 1243). Casat amb Guillema, van tenir com a fill Berenguer.

BERENGUER I DE SANT VICENÇ, senyor del castell de Sant Vicenç (1251-1262). Casat amb Sança. Van tenir dos fills, Guillem i Guillema. L'any 1262 donà els castells de Burriac i de Vilassar al seu fill Guillem.

GUILLEM III DE SANT VICENÇ, senyor dels castells de Burriac i de Vilassar (1262-1290), va ser procurador de Gastó VII de Bearn: tal càrrec el va empènyer a cometre depredacions en terres del Vallès. El sobirà va nomenar-lo tutor de Saurina de Terrassa, filla del matrimoni de Jaume de Terrassa amb Guillema de Sant Vicenç; l'òrfena es convertiria més tard en la infortunada esposa de Bernat de Centelles.

GUILLEMA DE SANT VICENÇ, filla de Berenguer I i Sança i germana de Guillem III. Es va casar amb Jaume de Terrassa, senyor del castell de Vallparadís. Amb motiu del seu casament, Guillema va aportar un dot de mil morabatins alfonsins d'or fi. Guillema de Sant Vicenç es va quedar vídua i va contraure noves núpries amb Bernat de Bayona, feudatari del castell d'Eramprunyà.

Continua la nissaga de la branca principal amb BERENGUER II, BERENGUER III i BERENGUER IV.

Els Centelles

El llinatge dels Centelles eren feudataris del castell de Sant Esteve, que més tard prengué el nom de la

família. El seu primer ascendent conegut documentalment va ser Guadall I i els descendents han arribat als nostres dies amb el títol de comtes de Centelles.

El castell està situat prop de Centelles, a la comarca d'Osona; les restes que se'n conserven ens donen idea del recinte, amb els seus murs, la casa senyorial i el temple.

Pel que fa a la relació amb els Terrassa, Bernat de Centelles es va casar amb Saurina de Terrassa. Bernat era fill il·legítim de Bernat III, senyor de Centelles; el rei Jaume I el va legitimar i li va concedir la castlania del castell de Sitges, un privilegi que després de la seva mort, el 1319, va heretar la seva filla, Blanca de Centelles i de Terrassa.

Genealogia

GUADALL I, senyor de Sant Esteve. Segle XI.

GILBERT I, senyor de Sant Esteve. Segle XI.

GUADALL II, senyor de Sant Esteve. Segle XI. Casat amb Dispòsia.

GUADALL II, senyor de Sant Esteve. Segle XI. Casat amb Beatriu.

GILABERT II DE CENTELLES, senyor de Sant Esteve. Segle XII.

BERNAT I DE CENTELLES, senyor de Sant Esteve. Segle XII. Casat amb Sança. Van tenir sis fills.

GILABERT III DE CENTELLES, senyor de Sant Esteve. Segle XIII. Casat amb Saurina. Van tenir sis fills.

BERNAT II DE CENTELLES, senyor de Sant Esteve. Segle XIII. Casat amb Elisenda d'Oló.

BERNAT III DE CENTELLES, senyor de la baronia de Centelles. Casat amb Ramona, amb la qual van tenir dos fills. Un d'ells, Gilabert IV, continuà la branca oficial de la baronia de Centelles. Bernat III va tenir un fill il·legítim amb Agnès Gruny, Bernat de Centelles i Gruny, que va ser legitimat pel rei Jaume I per portar el nom de Centelles i li va concedir la castlania del castell de Sitges.

BERNAT DE CENTELLES I GRUNY, fill il·legítim del baró de Centelles, Bernat III, i de la dama Agnès Gruny. El rei Jaume I el va legitimar per portar el nom de Centelles i li va concedir la castlania del castell de Sitges. Es va casar amb Saurina de Terrassa, de la qual va tenir tres fills: Bernardí, Gilbert i Blanca.

Com ja hem esmentat abans, les desavinences conjugals van arribar a una situació insostenible i, a causa del caràcter turbulent de Bernat, hi va haver

d'intervenir el bisbe de Barcelona. Aquest va sentenciar l'anul·lació del matrimoni i va deixar a Bernat la custòdia dels dos fills barons, mentre que Saurina es feia càrrec de Blanca. A la mort de Saurina, Bernat de Centelles va passar a administrar les possessions de la seva filla Blanca.

El castell de Sitges, pertanyent al bisbat de Barcelona, concedí en feu a Galceran de Ribes tots els drets del castell el 1303, amb el seu terme i pertinences, salvats sempre els drets del bisbe, al qual Galceran havia de prestar el corresponent homenatge. El castell tenia com a castlà Bernat de Centelles, els excessos del qual van obligar el procurador episcopal a requerir que Galceran de Ribes s'imposés sobre el seu castlà.

Bernat morí l'any 1319, tot deixant empenyorada la seva filla Blanca, en accedir aquesta a prendre possessió de la castlania del castell de Sitges. Finalment, per solucionar el litigi, Blanca va vendre els drets sobre el castell a Bernat de Fonollar, que ja exercia de castlà.

BERNARDÍ DE CENTELLES (vegeu la branca dels Terrassa).

GILBERT DE CENTELLES (vegeu la branca dels Terrassa).

BLANCA DE CENTELLES (vegeu la branca dels Terrassa).

Els Serrallonga, barons de Cabrenys i senyors del castell d'Hostoles

El llinatge dels Serrallonga procedia del Vallespir, on ostentava la baronia i el castell de Cabrenys. Un dels descendents, Bernat Hug, es va casar amb la pubilla i hereva del castell d'Hostoles, la qual va aportar com a dot a les seves noces el castell d'Hostoles, on el matrimoni va fixar la seva residència.

El castell d'Hostoles està situat al terme de les Planes d'Hostoles, a la Garrotxa, i només en queden els vestigis de la muralla. En aquest castell van tenir el feu els Montcada, els Hostoles, els Serrallonga i els Rocabertí.

Relació amb els Terrassa: Guillem Galceran de Serrallonga, baró de Cabrenys i senyor del castell d'Hostoles, prengué com a muller Blanca de Centelles i de Terrassa. Guillem Galceran va morir abans de 1312, sense descendència, i la seva germana Beatriu de Serrallonga prengué possessió del castell. Els estudiosos es pregunten per què no el va heretar l'esposa de Guillem, Blanca de Terrassa.

*Genealogia***Els Cartellà**

GUILLEM GALCERAN DE CARTELLÀ, senyor del castell d'Hostoles fins a l'any 1290, en què el succeí la seva filla Ermesèn.

ERMESÈN DE CARTELLÀ, hereva del castell d'Hostoles entre 1290 i 1298, es va casar l'any 1281 amb Bernat Hug de Serrallonga, baró de Cabrenys, tot aportant com a dot els castells d'Hostoles, Puig-alder i Rocacorba. Van tenir dos fills: Guillem, Galceran i Beatriu.

*Genealogia***Els Serrallonga**

BERNAT HUG I DE SERRALLONGA, castlà de Milany. Casat amb Ermesèn de Corseví.

GUILLEM HUG DE SERRALLONGA, castlà de Milany. Casat amb Guerava.

BERNAT HUG II DE SERRALLONGA, baró de Cabrenys i senyor de Montalbà. Es va casar amb Ermesèn de Cartellà, hereva del castell d'Hostoles.

GUILLEM GALCERAN DE SERRALLONGA, baró de Cabrenys i senyor del castell d'Hostoles entre 1298 i 1312. Es va casar amb Blanca de Centelles i de Terrassa. Va morir abans de 1312, sense successió.

BEATRIU DE SERRALLONGA va heretar el castell d'Hostoles, a la mort del seu germà Guillem Galceran. En casar-se amb el vescomte Dalmau de Rocabertí, els estats de Cabrenys, així com el castell d'Hostoles, van passar a la família Rocabertí.

Els Calders

El llinatge dels Calders comença documentalment al segle X, amb Sendred Domnuç, i es va extingir al segle XIV. L'any 1336, el castell que dona nom a la família va passar a dependre dels Talamanca; està situat prop de Calders, al Moianès, comarca del Bages, i té un recinte emmurallat en el qual destaca la torre circular.

Relació amb els Terrassa: Guillem de Calders es va casar amb Blanca de Centelles i de Terrassa; a la mort del pare de Blanca, va administrar les possessions de la seva muller, entre les quals figura el mas de la *Castlania, a Terrassa. A la façana d'aquest edifici, fet construir per Blanca com a residència del seu procu-*

rador, hi destaquen tres pedres esculpides, de les quals hem de remarcar la situada a l'esquerra, pel seu simbolisme i representació: una figura femenina que té en una mà un jou i a l'altra un calderó, el símbol representatiu de la família dels Calders, ja que Blanca era la senyora de Calders.

Genealogia

ARNAU DE CALDERS, senyor de Calders i de Sallent.

GUILLEM DE CALDERS, senyor de Calders i de Tudela. Fill d'Arnau. Es va casar amb Agnès.

GUILLEM DE CALDERS, senyor de Calders i de Tudela. Fill de Guillem i Agnès. Es va casar amb Elisenda (d'Avinyó?).

GUILLEM DE CALDERS, senyor de Calders. Fill de Guillem i d'Elisenda. Es va casar amb Blanca de Centelles i de Terrassa i va morir l'any 1330.

GUILLEM DE CALDERS, senyor de Calders. Fill de Guillem i Blanca? (Vegeu la branca dels Terrassa.)

Altres castells, cases fortes i possessions amb feu dels Terrassa o vinculats amb la família*La Quadra de Vallparadís*

El territori que corresponia al terme del castlà del castell de Vallparadís, és a dir, dels Terrassa, s'estenia per una demarcació d'uns quatre quilòmetres quadrats a llevant de la ciutat, des del camí de Castellar, al nord, fins a l'enllaç amb l'autopista, prop de Santa Margarida del Mujal, al sud, amb una amplada irregular entre el torrent de Vallparadís i la riera de les Arenes. Ocupava el que ara són els barris de Vallparadís i de Can Palet i una part dels polígons industrials. Al segle XIV, el poblament d'aquest espai el formaven els masos Torrella, Borrell, Mona, del Molí, Palet, Mestres, Alomares i de la Castlania. Uns anys després de la mort de Blanca de Centelles, els masos s'havien reduït a quatre. Després d'una llarga autonomia, aquest terme va desaparèixer l'any 1830, en què va ser annexionat definitivament al terme de Terrassa.

El castell d'Eramprunyà

Aquesta edificació està situada prop de l'ermita de Bruguers, dalt d'un penya-segat prop de Gavà. El castell, que ja és esmentat al segle X, era propietat dels comtes i reis, els quals hi van posar al capdavant un seguit de castlans, en usdefruit, per tal que

l'administrassin. L'any 1220, Guillem de Terrassa es va casar amb Saurina de Santa Oliva, hereva de la castlania del castell, de manera que el castell va entrar a l'òrbita dels Terrassa.

Els reis es van vendre el domini superior del castell a Pere Marc l'any 1323. La nova imposició senyorial no agradà a Blanca de Centelles, aleshores castlana del castell, la qual es negà a retre el vassallatge corresponent al nou senyor. Va ser necessària la intervenció i la imposició del rei Jaume II entorn de la noble dama perquè prestés l'homenatge corresponent al nou propietari del castell. De tota manera, el senyor i la castlana van continuar topant constantment. La tensa situació va arribar a la seva fi quan Pere Marc aconseguí, l'any 1337, que Blanca li vengués la castlania per 141.000 sous barcelonins.

Actualment el castell és un munt de ruïnes, de les quals només queda en peu la capella de Sant Miquel.

El castell de Masricard

El castell de Masricard és una construcció del segle XVI, obrat sobre elements d'un antic castell o casa forta medieval, al Camp de Tarragona (concretament, al barri de la Canonja de Tarragona, un nucli agregat a la ciutat l'any 1964). Al·l'època medieval, la senyoria de Masricard l'ostentaven els Santa Oliva, i passà al domini dels Terrassa quan l'hereva Saurina de Santa Oliva es va casar amb Guillem III de Terrassa. L'any 1273, amb motiu del casament de la seva néta Saurina de Terrassa amb Bernat de Centelles, Saurina de Santa Oliva la dotà cedint-li els drets dels castells d'Eramprunyà i de Masricard. Aquest va ser administrat pels Terrassa fins a l'any 1321, any en què Blanca de Centelles se'n va desprendre, en vendre'l a Bernat Llorenç.

El castell de Campdàsens o de Sitges

Situat al terme de Sitges, al massís del Garraf, a 241 metres d'altitud, s'alça la torre de Campdàsens, de planta rectangular, actualment escapçada. Quan el rei Jaume I va legitimar Bernat de Centelles, fill de Bernat III de Centelles i de la dama Agnès de Gruny, li va concedir la castlania del castell de Sitges, la qual ostentà fins a la seva mort, esdevinguda l'any 1319.

El castell va passar, llavors, a la custòdia de la seva filla Blanca, que havia quedat empenyorada a causa dels molts deutes del seu pare. Per tal de solucionar la diversitat de litigis que envoltava aquest heretatge, Blanca de Centelles va haver de vendre els drets so-

bre el castell a Bernat de Fonollar, que ja hi exercia de castlà.

El castell palau de Terrassa

Les primeres notícies del castell les hem de cercar al segle IX, encara que sembla que el seu origen podria ser de l'època romana. Durant l'alta edat mitjana va formar part del front amb les terres sarraïnes de l'altra banda del Llobregat.

En aquesta època, la seva configuració corresponia a una torre amb un clos emmurallat de primera defensa, fins que als segles X i XI els comtes transformaren la fortificació en un castell residencial. Aquest fet propiciaria, a cavall del feudalisme, l'acolliment i la protecció a redós seu del veïnatge rural, amb la subsegüent transformació de l'antiga fortificació militar en una vila murallada, amb les seves torres i portals.

L'edifici, al qual més endavant els seus propietaris sobreposarien l'arquitectura gòtica, oferia una estructura quadrada, amb la façana orientada cap a migdia i decorada amb diversos ornaments senyorials, com ara l'escut esculpit de pedra, al llindar del portal, o els remarcables arreaments als sis finestrals. Rematava el castell palau, per la part del darrere, una torre que en principi va ser de defensa i més tard transformada en presó: la Torre del Palau.

Els Terrassa detentaren en diverses ocasions la castlania del castell palau de Terrassa. La propietat requeia en el patrimoni reial, però les necessitats econòmiques portaren els reis, en diverses ocasions, a desprendre's del feu, tot i conservar-ne el dret d'estatge. L'any 1323 Blanca de Centelles va demanar l'empara de Jaume II respecte dels seus drets de castlania, després de la mort del seu pare Bernat, i el rei hi correspongué ordenant al seu veguer del Vallès que reconegués Blanca de Centelles com a castlana del terme de Terrassa i que ho fes saber a tota la demarcació. En aquell temps tenia adjudicat el feu, en nom del rei, Bernat de Folch, comte de Cardona, el qual havia delegat la funció en Berenguer de Cardona; aquest, al seu torn, tenia com a administradora o castlana Blanca de Centelles. Quan aquesta, l'any 1344, va voler transformar el castell de Vallparadís en convent cartoixà, va intercedir davant el rei Pere el Cerimoniós, per tal d'obtenir la llicència necessària per transformar la fortificació militar en monestir. El rei accedí a la petició, però, a canvi, la noble dama cedí al monarca els seus drets de castlania sobre el castell palau de Terrassa.

El castell d'Avinyó

Situat al terme d'Avinyonet del Penedès, és una torre circular, ara escapçada, que va construir al segle XI un cert Ferriol per ordre de Ramon Berenguer I, que al mateix temps li cedia la custòdia del territori del terme.

Sembla que va ser un dels lloc de residència de Guillem de Calders i Blanca de Centelles, ja que el dia 12 de juliol de 1312 Blanca de Centelles i el seu pare Bernat signaren, en aquest mateix castell, l'aprovació d'una concòrdia. Els estudiosos apunten que Elisenda, mare de Guillem, probablement procedia d'aquest castell; per tant, hi tindria sentit l'estada de Blanca de Centelles, tot seguint els desplaçaments del seu marit.

BIBLIOGRAFIA

- Autors diversos. *El Castell Cartoixa de Vallparadís*. Terrassa: Museu de Terrassa, 1995. Col·lecció Quaderns del Museu.
- Autors diversos. *Història de Terrassa*. Terrassa: Ajuntament de Terrassa, 1987.
- Autors diversos. *Pergamins de l'Arxiu Històric Comarcal de Terrassa, 1278-1387*. Barcelona: Fundació Noguera, 1988.
- BURON, Vicenç. *Castells Romànics de Catalunya. Guia*. Barcelona: Edicions Mancús, 1969.
- CARDÚS, Salvador. "La Quadra de Vallparadís": *Butlletí del Club Pirenenc de Terrassa*, juliol-agost de 1926, núm 17.
- CARDÚS, Salvador. *El Castillo Cartuja de Vallparadís*. Terrassa: Junta Municipal de Museus, 1969.
- CARDÚS, Salvador. *Terrassa medieval*. Terrassa: Xarxa de Biblioteques Soler i Palet, 1984 (primera edició, 1960).
- CATALÀ I ROCA, Pere. *Els castells de Catalunya*. Barcelona, 1960. Volums I, II, III i IV.
- Enciclopèdia Catalana*. 2a. edició. Barcelona: Fundació Enciclopèdia Catalana, 1981.
- FERRAN I GÓMEZ, Domènec. "Ceràmica de la baixa edat mitjana del Castell-Cartoixa de Vallparadís": *Terme 2*, Terrassa, novembre de 1987. Pàg. 55-66.
- FOSSA I PI, Modest. *Cartuja de Montalegre*. Barcelona: Associació d'Arquitectes de Catalunya, 1884.
- GAIÀ, Bernat del. *Excursió a les cartoixes de Catalunya*. Barcelona: Unió Excursionista de Catalunya, 1962.
- JARICOT, Ireneu. *La cartuja de Santa Maria de Montalegre*. Barcelona: Cartoixa de Montalegre, 1960.
- MASDÉU, Ramir. "Vall-paradís": *Tarrasa Informació*, Terrassa, 27 de febrer de 1965. Pàg. 7.
- MASDÉU, Ramir. "Antigüedad de tres iglesias destruidas": *Tarrasa Informació*, Terrassa, 25 de març de 1965. Pàg. 1 i 7.
- MASDÉU, Ramir. "El linaje de los Terrassa": *Tarrasa Informació*, Terrassa, 12 de novembre de 1966. Pàg. 5.
- PALOMARES TIRADO, Miguel. "Dos efemérides de la desaparecida iglesia de San Jaime": *Tarrasa Informació*, Terrassa, 27 de febrer de 1960. Pàg. 1 i 5.
- PÉREZ I GÓMEZ, Xavier. *Diplomatari de la cartoixa de Montalegre (segles X-XII)*. Barcelona: Fundació Noguera, 1998.
- RIBAS MASSANA, F. "La cartoixa de Montalegre al segle XV": *Studia Monàstica*, Abadia de Montserrat, 1976. Volum 18, fasc. 2, pàg. 379-432.
- SALA I FLOTATS, P. "Senyors i Castlans": *Arxiu del Centre Excursionista de Terrassa*, Terrassa, març-abril de 1926.
- SOLÀ, Fortià. "L'escut heràldic dels Centelles": *Butlletí del Club Pirenenc de Terrassa*, 18, Terrassa, setembre-octubre de 1926.
- SOLÉ I SANABRA, Miquel. "El marc institucional i polític de la Terrassa moderna": *Terme 4*, Terrassa, novembre de 1989.
- SOLER I PALET, Josep. "La Cartoixa de Vallparadís": *Butlletí del Club Pirenenc de Terrassa*, Terrassa, març-abril de 1925. Pàg. 133.
- SOLER I PALET, Josep. "Documents terrassencs a la corona d'Aragó" [extractes]: *Butlletí del Club Pirenenc de Terrassa* 14, Terrassa, gener-febrer de 1926; núm 15, març de 1926; núm 16, abril-maig de 1926.
- SOLER I PALET, Josep. *Egara. Terrassa*. Terrassa: Centre Excursionista de Terrassa / Club Pirinenc de Terrassa, 1928.
- TORRELLA I NIUBÓ, Francesc. "Los castillos de Tarrasa": *Tarrasa Informació* 17, Terrassa, 26 i 28 d'abril i 4, 12 i 29 de maig 1948.
- VALLPARADISOLETANO. "De la iglesia de Sant Jaume de Vallparadís": *Tarrasa Informació*, Terrassa, 3 de març de 1960. Pàg. 8.
- VERDAGUER CABALLÉ, Joaquim. *Blanca de Centelles*. Terrassa: Ajuntament de Terrassa, 1996.

